

BRUMEI, DE HOOFDSTAD VAN BORNEO, IN DE DONDER-EN-BLIKSEMBAAI.

BORNEO EN DE DAJAKKERS.

De zon was bijna ondergegaan boven de Donder-en-Bliksembaai. De upaas en palmboomen aan het einde van de stad begonnen hunne schaduwen op te geven. Eene gebroken wolkenmassa vóór de ondergaande zon verduisterde alles in het rond. De rivier, langzaam kronkelende door de stad en het land, stroomde ons voorbij, terwijl hare gerimpelde wateren als met purper besprenkeld waren. Er woei eene aangename koelte. Een liefelijk tafereel spreidde zich voor ons uit. Op den achtergrond eene reeks van heuvelen met hier en daar gloeiende toppen en steile wanden. Eenigen met gras, anderen met boomen bedekt. Op een van die waren overblijfselen van eenige spaansche batterijen. De stad Brumei zelve zag er wonderlijk vreemd uit. De inboorlingen heeten haar „Dar' - u' - salam,” „het overblijfsel van vrede,” maar de vreemdelingen hebben haar teregt beschreven als het „Venetië van hutten.” De zoutwater-kreek of rivier breidt zich hier tot een klein meer uit. De huisjes zijn op kleibanken gebouwd op de dunste palen — enkel palmboomen die in drie jaren verrot zijn. Langzaam, drassig en modderig vloeit het water er onder door, en bij eb liggen de banken bloot met de afzigtelijkste voorwerpen.

Booten of kano's varen rond, waarvan eenige zoo klein zijn, dat zij nauwelijks een kind kunnen bevatten; werkelijk zijn het slechts uitgehoolde onbehouwen houten blokken. De moeders vertrouwen er hare

DE CHRISTELIJKE FAMILIEKRING, VII.

kinderen gerustelijk in, daar zij zwemmen als visschen, zelfs kinderen van maar drie jaren oud.

Opgehoopt op de veranda's der huizen ziet men mannen, vrouwen en kinderen, van welke 25,000 in deze vreemde stad wonen. Dagelijks wordt in de levensbehoeften door eene drijvende markt van eenige honderde kano's voorzien. In elke kano zit een of twee vrouwen, die strooieden dragen van een ned. el in diameter. Zij varen de stad op en neer, trekken door de waterstegen, en rusten daarna in den slapen tijd achter de huizen. De meeste dier vrouwen zijn ongelukkige oude slavinnen. Zij koopen en verkoopen vogels, groenten, visch en fruit. Het bergvolk vergadert op onderscheidene plekken onder waranden van vruchtboomen of in grasrijke velden, maar altijd op eene aangename plaats. Landbouwvoortbrengselen worden verruild voor zout, visch, ijzer en kleederen.

De warrelende rook, die uit de beschaduwde valleijen opstijgt, bewijst dat de bewoners talrijk zijn. Zij zijn er bijzonder op gesteld om slaven en menschenhoofden te bekomen. De Dajakkers, zoo als zij genoemd worden, achten zich rijk en eerwaardig al naar het aantal menschelijke hersenpannen die zij bezitten. In sommige hunner huizen vindt men manden vol met hersenpannen; in andere hangen zij tot versiering aan den wand. Geen jongeling mag dan ook in het huwelijk treden, of hij moet ten minste het bekkeneel van een door hem verslagen menschelijk offer kunnen toonen.

Om die bekkeneelen te verkrijgen, die zij beweren alleen van vijanden afkomstig te zijn, zoeken zij twist met naburige stammen, en doen hun

den oorlog aan; als de dajaksche strijders na zulk eene bekkeneelenjagt naar hun dorp terugkeeren, vergaderen zich al de vrouwen in de veranda's van hare ruime woningen, ligten hare armen op, dansen en springen op de zonderlingste manier, om hare vreugde over den goeden uitslag der onderneming uit te drukken.

Men plaatst eene ruwe tafel midden in het dorp, daar wordt een pas vermeesterd menschenhoofd op gezet, een cigar wordt tusschen de doode lippen gestoken, en dan wordt de geest van den vermoorde aangesproken; dien men verzoekt vriendelijk te zijn jegens hun stam en der hunnen te worden. Zij gelooven dat dit gebed verhoord en bijgevolg hun stam door elk zulk een intredende versterkt wordt.

Hoewel de moord door de dajaksche roovers tot eene deugd is verheven, zijn zij niet allen zonder natuurlijke liefde.

Alles wordt geacht van God te komen, dien zij Batara heeten; rampen en kwade dingen komen van booze geesten, die zij trachten te verzoenen met twee schotels gevuld met eten. Zij worden door de priesters aangeboden, die tevens een gebed doen dat deze geesten de rampen willen wegnemen.

In dit gedeelte van Borneo heeft de heer Brook uit Engeland eene zending begonnen. In het zuiden van dit eiland, dat onder de nederlandsche bezittingen behoort, arbeiden sedert eenige jaren duitsche zendelingen. Thans zijn daar acht werkzaam op de forten: Banjermassing, Kwala Kapoeas, Pangkoh en Mandomai, die te zamen 350 gedoopten tellen.

T. M. L.

WAARHEID EN WERKELIJKHEID DER BIJBELSCHER VERHALEN.

De waarheid verouderd niet.

De Bijbelsche verhalen komen niet slechts overeen met de gesteldheid van het land, den grond en het klimaat, zooals dat tot op den huidigen dag nog door de reizigers in het Oosten waargenomen wordt, maar voornamelijk met de leefwijze der hedendaagsche bewoners van Palestina, niet het minst van de Muselmansche Arabieren op de dorpen en in de woestijnen.

Om de kracht van bewijs, aan deze bewering ontleend, wél te vatten, moet men in aanmerking nemen, dat geheel de maatschappelijke toestand der bewoners van Palestina nog bijna in alles dezelfde is als vóór duizenden van jaren, en men krijgt onwillekeurig hiervan den indruk, wanneer men het land doorreist, kennis maakt met de bewoners en let op hunne gebruiken. Men gevoelt alsdan, dat men in het land der aartsvaders Abraham, Izaak en Jakob is; men hoort meer dan ééne plaats noemen, waaraan eene historische herinnering van oud-Israël verbonden is; men ziet te Bethlehem den Christus Gods geboren, te Nazareth Hem opgevoed, in de Jordaan Hem gedoopt, het land Israëls Hem doorgaan leerende en goeddoende; in Gethsemané ziet men Hem lijden, op Golgotha sterven, uit het graf van Jozef opstaan, van den Olijfberg ten hemel varen; men wordt bepaald bij de plaats, waar de Apostelen met kracht uit de hoogte werden aangedaan, of bij hunne Evangelieverkondiging door het gansche land en al de landen van het Oosten, beginnende van Jerusalem; men blikk aan de onbeschrijfelijk treurige verwoesting, onvruchtbaarheid en onbewoondheid van het land, zooals dat letterlijk voorspeld is in de Bijbelsche oorkonden; m. é. w. men stelt zich dat alles aanschouwelijk voor, of, om mij zoo duidelijk mogelijk uit te drukken, men leest dat, niet zooals vroeger in een kunstboek door letteren, maar in het boek der natuur zelve door sprekende platen en afbeeldingen; men leeft daardoor in de Bijbelsche toestanden, zooals nooit te voren; en, beschenen door het licht der heldere Oosterzon, bedekt met Oostersche kleeding, ingewijd in de Oostersche gebruiken, verstaat men als van zelf (hoe kan het anders!) vele Oostersche uitdrukkingen en beelden veel beter dan door daarover meerdere geleerde boeken te lezen. Ook hier overtreft de aanschouwing verre weg de beschrijving.

't Is waar, bij alle reizigers in Palestina zijn deze indrukken niet even levendig, uit hoofde van de meerdere of mindere Bijbelsche kennis, en meestal ook zeer ongelijksortig, daar de orthodoxe of moderne Jood, de Mohamedaansche Arabier, de R. C. Frank of Italiaan, de Grieksche Rus, de Protestantsche Engelschman of Duitscher of Nederlander, een iegelijk van zijn verschillend en eigenaardig godsdienststandpunt, het land beschouwt en in verband brengt met de geschiedenis. Maar toch heb ik ervaren, dat zelfs een theoretisch-ongeloovig doctor

uit Amerika, met wien wij eenige dagen achtereen en caravane gereisd hebben (welk geweld de man zich ook aandeed, om bij de aanschouwing van Jaffa, van de vlakke van Saron, van het gebergte van Juda, van Jerusalem en Bethlehem in zijn ironisch ongelooft te volharden), den ouden Bijbel niet vergeten, of zich van den historischen draad der gewijde schrijvers losscheuren kon, waarin hij reeds, zooals hij ons zeide, op den schoot zijner moeder onderwezen was. Als bewijs hiervoor kan gelden dat hij, niettegenstaande zijne herhaalde aanvallen van bestrijding, een indruk van het land der verwoesting had, zooals van geen ander der wereld, en hij zelf ons te kennen gaf, dat hij sedert zijne officieele belijdenis in de Christelijke kerk niet zóó veel en zóó lang zich met de Bijbelsche geschiedenis onledig gehouden had. Van waar dit empirisch verschijnsel? Wanneer men toch ongelooft wil zijn en werkelijk is, waarom dan niet genégeerd, niet slechts alle Christelijk-historische indrukken en herinneringen, maar voor goed in den stroom der vergetelheid begraven? Het komt, dat der Geest, der stets verniet, wel alles ontkennen kan, maar niet in staat is, om alle sporen en teekens van vroegere indrukken of ideeën als met eene spons uit te wischen; want de Almachtige heeft daartoe te zichtbaar het merk zijner heilige heilsregering op Israëls land en volk geschreven, en te diep het werk zijner scheppingshand in het geheugen en vooral in de conscientie zijner redelijke schepselen ingedrukt.

Ter andere zijde moet ik evenwel doen opmerken, en wel omdat het Christelijk geloof even ver verwijderd is van het rationalistisch ongelooft als van het lichtgeloovig bijgeloof, dat voor den reiziger in het H. land veel van den indruk weggenomen wordt door de massa's vrome legenden en monniken-overleveringen, die men u met het geloovigste gezicht der wereld aan schier elke plaats mededeelt. Men is daardoor verplicht, bij elk verhaal, dat de dragoman of priester u geeft, de zeef der kritiek te gebruiken, ten einde het kaf der logen van het graan der waarheid te scheiden. Hoewel ook de Protestantsche zending Fisk beweert, dat hij, toen hij voor de eerste maal het graf zijns Heeren te Jerusalem bezocht, niet begon met angstvallig een onderzoek in te stellen, maar in een stemming zijnde, om zich te laten misleiden, zich aan zijn godsdienstig gevoel en aan de heiligste aandoeningen overgaf — zoo kan toch eene vrome legende, hoe schoon ook ontsponnen, op onze redelijken geest geen duurzaam stichtenden en heiligen indruk achterlaten, omdat haar het karakter en de grond der historiewaarheid faalt, evenmin als een geschilderd brood, hoe sierlijk ook aan ons oog zich vertoonende, het lichaam kan voeden dan alléén in de verbeelding, en zeer juist zegt een bekend reiziger ¹⁾ in Palestina:

„Het deed mij altijd goed aan het hart, als ik hooren mocht: hier in de buurt, hier in den omtrek is dit af dat gebeurd; maar als men zeide: op dit plekje, en men ging me dat wijzen met den vinger, of uitteekenen met een stok, en men viel er op de knieën, den grond kussende en me dringende om dát ook te doen — dan was al mijn genoegen vergald.”

Juist dezelfde gewaarwording had ik op nagenoeg alle gewijde plaatsen, voornamelijk bij de afwandeling van den zoogenoemden kruisweg en het bezoek van het zoogenoemde heilige graf. Wellicht is daarin zielkundig de oorzaak te zoeken, dat ik de plaatsen, die ons aangewezen werden, met groot verlangen betrad, maar onvoldaan verliet, alléén enkele uitgezonderd, met name den Olijfborg, waar al de snaren mijns gevoels van aandoening trilden, van wege het prachtig Oostersch vérgzicht en de glorieijkste historische herinneringen er aan verbonden, zoodat ik dan ook daarvan een indruk heb medegenomen, die mij mijn leven lang heiligend zal bijblijven. Naar waarheid zegt een ander reiziger ²⁾: „De gewrochten der kunst mogen verouderen of door gruis bedekt worden, de natuur blijft altoos dezelfde.”

Na deze eenigszins uitvoerige inleiding ga ik nu over, om eerst de overeenkomst van land, grond en klimaat volgens de beschrijving des Bijbels en de ervaring der hedendaagsche reizigers te schetsen, om vervolgens meer bepaald te wijzen op de woningen, de meubelen, de kleeding, de voeding, den drank, de middelen van vervoer, de zeden en gewoonten en den geheelen maatschappelijken toestand in Palestina, ten einde zoo door een vergelijkend onderzoek in het geloof bevestigd te worden, dat wij, door aan Gods woord in de Schrift te gelooven en de waarheid en werkelijkheid der Bijbelsche verhalen aan te nemen, geen kunstig verdichte fabelen zijn nagevolgd ³⁾.

¹⁾ Wijlen de vrome Jonas Korte in zijne reisbeschrijving.

²⁾ De welbekende Clarke.

³⁾ 2 Petr. 1: 16.